

Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği *

Exploring the Effect of Undergraduate Programs to Financial Literacy Level: The Case of Turkey

Doç. Dr. Fikret Er - Doç. Dr. Fatih Temizel

Yrd. Doç. Dr. Ali Özdemir - Doç. Dr. Harun Sönmez

Öz

Bu çalışmada lisans eğitim program içeriklerinin finansal okuryazarlığa etkisi araştırılmıştır. Finansal Okuryazarlığın eğitim programları ile kazanılabilen yaşamsal bir yetenek olması çalışmanın temel varsayımdır. Finansal Kavramları ve Teknikleri tanıma imkânı daha yüksek eğitim alan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine karşılık, sayısal analizlerin eğitim içeriğinde daha büyük yer aldığı Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin finansal okuryazarlıkları karşılaştırılmıştır. 2014 yılında toplanan verilerle finansal krizin etkilerinin halen devam etmekte olduğu bir dönemde, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Veri, gelişmekte olan ülkeler grubunda yer alan Türkiye'den toplanmıştır. Türkiye'de son dönemde yaşanan gelişmeler, üniversite öğrencilerini finansal kararlar almak ve risk yönetimi için daha da sorumlu hale getirmiştir. Bu nedenle bu grubun finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili olarak yapılan çalışmaların sonuçları önem kazanmıştır. Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri, OECD tarafından geliştirilen finansal okuryazarlık ölçeği kullanılarak belirlenmiştir. Çalışmada üniversite öğrencilerinin %31,7' sinin YÜKSEK, %30,1' inin ORTA, %16 sının ise DÜŞÜK finansal okuryazarlığa sahip olduğu belirlenmiştir. Üniversite Öğrencilerinin

eğitim alanları (sayısal: mühendislik fakültesi ve sözel: iktisadi ve idari bilimler fakültesi) ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında da anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Üniversite Öğrencisi, Eğitim Programı, Finansal Karar Alma, Kümeleme Analizi

Abstract

This study examines the effects of undergraduate program content on financial literacy. The main assumption of the study is that financial literacy is a vital competence that can be attained through education programs. The study compares financial literacy levels of undergraduate students from Economic and Administrative Sciences Faculty, who are more exposed to financial concepts and techniques, with those of Engineering Faculty whose education content is more favored towards quantitative analysis. Data was collected from five universities in Turkey, which is a developing country. Recent developments in Turkey has placed increased responsibility on university students in terms of financial and risk management decisions.

Doç. Dr. Fikret Er, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, fer@anadolu.edu.tr

Doç. Dr. Fatih Temizel, Anadolu Üniversitesi İİBF, ftemizel@anadolu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Ali Özdemir, Anadolu Üniversitesi İİBF, alozdemir@anadolu.edu.tr

Doç. Dr. Harun Sönmez, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, hsonmez@anadolu.edu.tr

* Bu çalışmada Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Projeleri kapsamında desteklenen 1303E048 nolu proje verilerinden yararlanılmıştır. 3-5 Eylül 2014 EconWorld 2014 Uluslararası konferansında sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

This highlights the importance of studies on financial literacy. The financial literacy of university students was measured using financial literacy scale developed by OECD. The study found 31.7% of the students to have a high level of financial literacy while 30.1% had medium and 16% had low levels of financial literacy. A significant relationship between University students' level of financial literacy and field of study (quantitative vs. social) was also observed.

Keywords: *Financial Literacy, University Students, Educational Programs, Financial Decision Making, Cluster Analysis*

Giriş

Finansal Okuryazarlık 2008 küresel krizi sonrasında uluslararası literatürde yer bulmaya başlayan bir kavramdır. Bu kavram, yaşanan gelişmeler sonucunda finansal güvenliği tehlikeye düşen günümüz bireyleri için son derece önem taşımaktadır. Özellikle 2008 küresel ekonomik krizi ile birlikte aşırı borçlu ve genellikle yetersiz kabul edilebilecek emeklilik planlarına sahip bireylerin yaşadığı sosyo-ekonomik sorunlar nedeniyle ülke yönetimleri finansal okuryazarlığa çok önemli bir rol yüklemiştir.

Finansal okuryazarlık, bir yandan bireylerin günlük yaşamında karşılaştığı finansal sorunlara yönelik çözümleri geliştirirken, diğer yandan finansal piyasaların etkin ve verimli çalışmasına katkı sağlamaktadır. Finansal okuryazarlık kavramı finansal bilgi, ürün ve uygulamaları içeren bu başlıklarda temel düzeyde bilgi sahibi olarak finansal kararlar almayı ifade etmekte kullanılmaktadır. Finansal hizmet satın almaya ilişkin kararlarda rasyonel olabilmek için bu konuda gelişmiş bir farkındalığa ihtiyaç duyulmaktadır. Finansal okuryazarlık, farkındalığın artmasına ve finansal tüketicilerin rasyonel karar vermesine yardımcı olmaktadır.

Gelişen finansal piyasalar ve çeşitlenen finansal ürünler karşısında bilinçli tercih yaparak refah düzeyini artırmak ya da yanlış tercihlerinin sonucunda yılların emeği ile ortaya çıkan birikimleri kaybetmek noktasında bulunan bireyler, finansal okuryazarlıklarını artırarak ekonomik çıkarlarını koruyabilir.

Finansal risklerin sistemden bireye aktarılması sonucu bireylerin üstlendikleri riskin farkında olmaları ve

hatta başarıyla yönetmeleri gereklilik halini almıştır. Bu açıdan bakıldığında toplumun tüm kesimlerinin finansal okuryazar olması gereği ortadadır. Bu gerekliliğin ortaya çıkması ve kamu otoritelerinin de bu gerçeği görmelerine bağlı olarak Finansal okuryazarlık programları yaygınlık kazanmaktadır.

Bu tür programların hayata geçirilmesi öncesinde bireylerin mevcut finansal okuryazarlık düzeyinin tespit edilmesi gerekmektedir. OECD bu amaçla pek çok ülkede araştırmalar yapmaktadır. Toplumun ihtiyaçlarına uygun finansal okuryazarlık programlarının tasarlanabilmesi ancak bu sayede mümkün olabilmektedir. Toplumun dinamik bir kesimi olarak geleceği temsil eden üniversite öğrencileri için de finansal okuryazarlık düzeyi önemlidir. Finansal Okuryazarlığın eğitim programları ile kazanılabilen yaşamsal bir yetenek olması bu çalışmanın temel varsayımdır. Bu varsayım ile lisans eğitim program içeriklerinin finansal okuryazarlığa etkisi araştırılmıştır. Finansal Kavramlar ve Teknikleri tanıma imkânı daha yüksek eğitim alan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine karşılık, sayısal analizlerin eğitim içeriğinde daha büyük yer aldığı Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin finansal okuryazarlıkları karşılaştırılmıştır.

Literatür

21. yüzyılda finansal mimarideki finansal hizmetler gün geçtikçe genişletmektedir. Bu nedenle bireyler karşılaştıkları finansal sorunları çözümlenmede daha çok seçeneğe sahip olmaktadır. Bireyler yeni teknolojileri kullanabilmek ve bilinçli finansal kararları verebilmek için bilgi akışına ihtiyaç duymaktadır. Bir çok kişi faiz hesaplamaları, nominal ile gerçek değer arasındaki farkları ve riskin dağıtılması için portföy çeşitlendirilmesi gibi temel finansal kavramları bilme ve kullanabilme yetisine sahip değildir. Tahviller ve hisse senetleri arasındaki farklılıklar, yatırım fonlarının nasıl yapıldığı ve temel varlık fiyatlandırması gibi daha karmaşık finansal kavramlar hakkındaki bilgi sahibi bireylerin sayısı çok daha azdır. Finansal araçlarla ilgili kavramların farkında olma, karar vermede gerekli olan bilgileri elde etme, anlama ve değerlendirme (Lusardi, 2008) süreçleri literatürde finansal okuryazarlık kavramı kapsamında değerlendirilmektedir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün ayrıntılı finansal okuryazarlık tanımına göre, finansal okuryazarlık; finansal tüketicinin finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgilendirilmesini veya finansal

risk ve alternatifler arasında tercihte bulunabilecek farkındalığa sahip olmasını temin ederek finansal refahını artırma sürecidir (Lusardi, 2006).

2008 Küresel Ekonomik Kriz sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nde konut kredisi alarak ev sahibi olanların büyük çoğunluğunun, faizlerin artması durumunda ödemelerinin de artacağı konusunda bilgisiz olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç finansal okuryazarlık düzeyi düşüklüğünün yalnızca gelişmekte olan ülkelerin değil, gelişmiş ülkelerin de sorunu olduğunu ortaya koymaktadır (The Economist, 2008). Bu bilgisizliği, ortadan kaldıracabilecek yöntemlerden birisi olarak finansal okuryazarlığın artırılması önerilmektedir.

Finansal cehalet sadece ülkeler arasında yaygın olmakla kalmayıp aynı zamanda belirli demografik gruplar arasında özellikle yüksek düzeylere ulaşmaktadır. Örneğin finansal okuryazarlık yaş gruplarıyla orantılı olarak düşüş göstermektedir. Bireylerin hayatlarının son dönemlerine kadar finansal kararlar vermek zorunda oluşu ve yaşlıları hedef alan dolandırıcılık olaylarıyla ilgili artan bir endişenin söz konusu olması bakımından önemle üzerinde durulması gereken bir olgudur. Kadınların erkeklerden, özellikle risk çeşitlendirmesi konusunda, daha az bilgili olduğu finansal okuryazarlıkta keskin cinsiyet ayrımları gözlenmektedir. Bu konu kadınların, özellikle de eşin ölümünden sonra finansal kararlar alma konusunda karşılaşılabileceği zorluklar bakımından önem taşımaktadır (Lusardi, 2008: 8).

Finansal okuryazarlığın artırılmasının temel hedefi, kişinin parasını yönetebilmesini, orta ve uzun vadeli plan yapabilmesini, paranın yönetimindeki risk ve yararları algılayabilmesini, finansal ürünleri tanımmasını, finansal ürün ve hizmetlere ilişkin uygun bilgiyi nasıl ve nereden temin edeceğini, finansal ürünlerin verimli ve etkin olarak kullanılabilmesini kapsamaktadır. Böylelikle, bireyler finansal kurum ve uzmanlarla sorumluluk ve riskleri paylaşabileceklerdir. Öte yandan finansal tüketiciler bireysel birikimlerini yönetirken finansal kurumlarla olan bilgi asimetrisini azaltmış olacaklardır. Finansal piyasaların giderek karmaşıklaşması, bireylerin alacağı finansal kararlarda daha fazla bilgiye gereksinim duymasına yol açmaktadır. Bireylerin finansal konularda alacağı yanlış kararlar hem bireyi hem de finansal piyasaları olumsuz etkileyebilme potansiyeline sahiptir (Reyes, 2006: 82).

Finansal okuryazarlık her yaş ve gelirdeki tüketiciye fayda sağlayabilir. İş hayatına yeni başlayan genç yetişkinlere bütçeleme ve tasarruf konusunda temel araçları sağlayabilir. Böylece harcama ve borçlanmalar kontrol altına alınabilir. Finansal okuryazarlık ailelere kendilerine bir ev almak ve/veya çocuklarının eğitimi için tasarruf disiplini elde etmede yardımcı olabilir. Daha yaşlı çalışanlara akılcı yatırımlar yapmaları konusunda bilgi ve beceri kazandırarak rahat bir emeklilik dönemi için hem kendi emeklilik planları hem de kişisel tasarruf planları ile yeterli tasarruf sahibi olmalarını teminat altına alabilir. Finansal okuryazarlık düşük gelir grubundaki bireylere de yapabilecekleri büyük tasarrufu yapmaları ve finansal olmayan kurumlar tarafından ücretlendirilen finansal işlemlerdeki yüksek komisyonlardan (örn. çeklerin nakde çevrilme hizmetleri) kaçınmaları konularında yardımcı olabilir. Yatırım için parası olan tüketiciler için, finansal okuryazarlık takas risk ve getiri, bileşik faiz değeri gibi temel finansal bilgiler ile birlikte, çok özel yatırım alternatiflerinin avantaj ve dezavantajlarının daha doğru biçimde karşılaştırabilme imkânı sunar (Temizel, 2010, s. 25).

Finansal okuryazarlık bütçeleme, tasarruf, yatırım, ödünç alma, ödünç verme, sigortalama, çeşitlendirme ve gelir-gider eşleştirmesi ile ilgili uygulamalar hakkında bilgi sahibi olarak davranış geliştirme becerisi olarak değerlendirilmektedir (Bodie, 2006).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün ayrıntılı finansal okuryazarlık tanımına göre, finansal okuryazarlık; finansal tüketici/yatırımcıların finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgilendirilmesini veya finansal risk ve alternatifler arasında tercihte bulunabilecek farkındalığa sahip olmasını temin ederek finansal refahını artırma sürecidir (Lusardi, 2006).

Amerika'da yürütülen finansal okuryazarlık programı olan JumpStart' ta ise finansal okuryazarlığı "Bireyin yaşamı boyunca finansal güvenliği için, finansal kaynaklarını etkin bir biçimde kullanabilmesi ve bunu sağlayabilecek bilgiyi elde edebilme yeteneği" şeklinde tanımlamaktadır (PACFL, 2008: 35). Bu tanım, finansal okuryazar olabilmek için bilgi birikiminin gerekli olduğunu ve finansal kararlar almada etkin davranabilme yeteneğini ön plana çıkarmaktadır.

Finansal okuryazar olabilmek için şüphesiz temel düzeyde finansal kavram ürün ve uygulamalara ilişkin bilgi sahibi olma şartı aranmaktadır. Buna karşın il-

gili kavramlara yönelik söylem birliği oluşturulmamıştır. Amerika'da finansal okuryazarlık konusunda başkana rapor hazırlayan komite, bireylerin finansal okuryazar sayılabilmesi için aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi sahibi olarak şu yetenekleri taşıması gerektiğini belirtmektedir (PACFL, 2008: 36-37):

- Finansal sistemin işleyişi ve finansal kurumlar ile ilgili farkındalık
- Nakit akımı yönetimi
- Kaynaklar ve öncelikleri göz önüne alarak bütçe hazırlayabilmek
- Acil durumlar için rezerv oluşturabilmek
- Kredi temini ve kredilendirme sürecinde seçenekleri değerlendirebilmek
- Konut gereksiniminin karşılanmasında kira ve satın alma seçeneklerini değerlendirebilmek
- Finansal riskleri tanımlayıp yönetebilmek, gerektiğinde devredebilmek
- Temel yatırım araçlarını risk ve getiri ilişkisi çerçevesinde değerlendirebilmek
- Emeklilik dönemini planlamak bireysel emeklilik hesabını yönetmek
- Ölüm, sakatlık gibi beklenmedik durumlara ilişkin finansal güvenlik önlemlerini kullanabilmek.

Finansal okuryazarlığı en temel anlamda bireylerin tasarruflarını yönetebilmeleri için yeterli mali bilgiye sahip olmaları, kişisel borç ve kredilerini yönetebilmeleri, kısa ve uzun vadede yatırımlarını değerlendirebilmeleri olarak tanımlayan çalışmalar da bulunmaktadır. Finansal okuryazarlık yalnızca finansal bilgiye ulaşım onu anlama, yorumlama ve karar verme süreci şeklinde kısıtlanmamalıdır. Bu nedenle finansal okuryazarlık beraberinde 3 temel yeteneğe sahip olmayı gerektirmektedir. Bunlar, finansal kararlarla ilişkili bilginin araştırılması, bu bilginin değerlendirilmesi ve finansal sorunların çözümünde yarar sağlayacak şekilde kullanılabilmesidir (Wagland, 2006).

Finansal okuryazarlık, finansal tüketici ve yatırımcıların finansal ürün ve kavramlar hakkında bilgi ve anlayışlarını geliştirmelerini, bilgi, yönlendirme ve/veya objektif tavsiyelerle finansal risk ve fırsatları daha iyi fark etmelerini, daha bilinçli tercih yapmalarını, nereden yardım almaları gerektiğini bilmelerini ve finansal refahlarını artırmak için diğer tüm etkin faaliyetleri yapmalarını sağlayan bir süreçtir. Bu süreç

- Bilgi, tüketiciye durum, veri ve finansal fırsat, seçenek ve sonuçların farkına varmalarını sağlayan özel bilgileri sağlamayı içerir.
- Yönlendirme, bireylerin finansal terim ve kavramları anlamaları için gerekli yetenek ve gücü eğitim ve rehberlik yolu ile elde etmelerini sağlamayı içerir.
- Tavsiye, tüketiciye finansal konu ve ürünler hakkında kapsamlı danışmanlık vererek, ellerine geçen finansal bilgi ve yönlendirmeleri en iyi şekilde değerlendirmelerini içerir.

OECD bu kapsamda finansal okuryazarlık programlarını üç önemli başlıkta toplamaktadır. Bunlar: emeklilik yaşamı için yatırım ve birikim, kredi ve borçların üstesinden gelebilme, banka dışı kalanları (yastık altı para, kayıt dışı parasal işlemler) finansal sisteme bağlamadır (OECD, 2005: 10-14).

Finansal krizin ışığında bakıldığında, kredi sektörü tüketicinin gelişen finansal okuryazarlığı ve farkındalığının, hem OECD hem de OECD dışında kalan ülkeler için, önemli bir hedef haline gelmiş olduğu bir alandır. Kredi piyasasındaki yenilikler ve artan karmaşa eldeki kredi seçeneklerini değerlendirme ve kredi ürünlerinin koşullarını anlamakta zorluk çeken bireylere ekstra finansal riskler aktarmaktadır. Dahası hem OECD hem de diğer ülkelerde yapılan anketler tüketicilerin kredi ürünlerine dair okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğunu ve çoğu zaman bu konudaki beceri, bilgi ve farkındalıklarının gerçeğinden daha fazla olduğunu sandıklarını göstermeye devam etmektedir. Bir bireyin veya hanenin aldığı en önemli finansal sorumluluk olabilecek mortgage kredisi gibi kararlar bilgisizce verilirse sonuçlar son derece yıkıcı olabilmektedir (OECD, 2009:3).

Gelişmekte olan ülkelerde finansal piyasaların gelişme sürecinin başlarında olması ve halkın finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğü, finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesinden sağlanacak fayda potansiyelini artırmaktadır. Söz konusu faydalar sadece yatırımcılar lehine değil kaynakların finansal kesime aktararak verimli yatırımların finansmanı yoluyla toplumun tümüne yönelik olacaktır (Özçam, 2006: 19).

Hogarth (2002) finansal okuryazarlığa sahip bireyleri; 1) para ve varlık yönetimi, bankacılık uygulamaları, yatırım, kredi, sigorta ve vergi konularında bilgili

ve eğitilmiş olan 2) para ve varlık yönetimi ile ilgili temel kavramları anlayan ve 3) bu özelliklerini finansal planlar yapmada ve bunları uygulamada kullanan kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Atkinson ve Messy'e göre (2012) finansal okuryazarlık; doğru finansal kararlar almak ve bireysel refaha ulaşabilmek için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların bileşimidir.

Worthington (2006: 59), finansal okuryazarlığın geniş ve dar anlamda tanımlanabileceğini belirtmektedir. Geniş tanım; ekonomi ile ilgili konuların bilinmesini ve ekonomik koşulların bireylerin kararları üzerindeki etkilerini içermektedir. Dar tanım ise bütçeleme, tasarruf, yatırım ve sigorta gibi temel para yönetimi konularına odaklanmaktadır.

Hastings vd. ne göre (2013: 352) finansal okuryazarlık, bireylerin yaşam boyu finansal güvenliklerini sağlayarak finansal kaynaklarını doğru ve etkin bir biçimde yönetebilme bilgi ve becerilerinin toplamıdır

Vitt vd. (2000) finansal okuryazarlık tanımı finansal seçenekleri belirleme, parasal konularda müzakere etme, geleceği planlama, finansal açıdan rahatsızlık verebilecek durumları belirleyebilme ve genel ekonomideki gelişmeleri anlayıp etkin finansal kararlar alabilmeyi kapsamaktadır.

Finansal okuryazarlık bireyler için birçok açıdan önemlidir. Finansal konularda bilgi ve beceri sahibi olan bireyler kısa ve uzun dönem ihtiyaçları ile ilgili daha doğru kararlar verebilmekte, finansal ürünler arasında daha bilinçli seçimler yapabilmektedirler. Bu kişiler, ihtiyaçları olmayan hizmet ve ürünleri satın almaktan kaçınmakta ve kendilerini finansal açıdan sıkıntıya sokabilecek riskleri üstlenmemektedir (European Commission, 2007).

Finansal okuryazarlığa sahip olmamak ise bireylerin finansal ürünleri anlamasını zorlaştırmakta ve bunlarla ilgili işlemler yaparken kaygılanmalarına yol açmaktadır. Bu kişiler için borçlanmaktan kaçınmakta, para ve menkul kıymet işlemlerinden uzak durmakta, finansal kurumlarla iletişim kuramamaktadırlar. Bir diğer ifadeyle bu bireyler açısından finansal dışlanma söz konusudur. Ancak, uzun süre devam eden finansal dışlanma finansal sistemin sağladığı fırsatlarda faydalanamamaya yol açmakta ve yüksek maliyetler üstlenilmesine neden olabilmektedir (Capuano ve Ramsay, 2011: 26-27).

Finansal okuryazarlık bireylerle beraber finansal kurumlar ve ülke ekonomisi için de açıdan önemlidir. Finansal okuryazarlık bireylerin ne şekilde tasarruf edecekleri, borçlanacakları, yatırım yapacakları ve yaşamlarındaki finansal meseleleri nasıl yönetecekleri konularında belirleyici faktördür. Bu durum finansal kurumların da hangi hizmet ve ürünleri sunacaklarında ve nasıl bir organizasyona ihtiyaç duyacaklarında etkilidir. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerine bağlı olarak verecekleri yatırım kararları ekonomide kaynakların tahsisini etkiler. Sonuçta reel ekonomiye aktarılacak kaynaklar da ülkenin uzun dönem büyüme potansiyelini belirler (Widdowson ve Hailwood, 2007: 37-38).

Finansal okuryazarlık kavramı üniversite öğrencileri için de önemlidir. Günümüz üniversite öğrencileri de faturalarını banka aracılığı ile ödemek, kredi kartı kullanmak, harç ödemelerini internet bankacılığı ile yapmak, seyahat sigortası ve sağlık sigortası yaptırmak, eğitim kredisi almak şeklinde finansal ürünleri kullanmaktadır. Üstelik kariyerinin henüz başlarında olan bu genç bireylerin önlerinde finansal olarak da planlanması ve yönetilmesi gereken uzun bir yaşam bulunmaktadır. Bu dönemin finansal açıdan başarı ile yönetilebilmesi bireyin finansal refahı üzerinde doğrudan etkilidir (Temizel ve Bayram, 2011: 84).

Bernheim 1995 ve 1998 yıllarındaki araştırmalarında finansal tüketicilerin büyük kısmının çok basit finansal hesaplamaları yapamadıklarını, temel düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olmadıklarını ve tasarrufa yönelik göz kararı davranışlar sergilediklerini belirlemiştir. Bernheim vd. 2001 yılında ise liselerdeki finansal okuryazarlık eğitiminin bireylerin yetişkinlik yaşantılarındaki tasarruf davranışları üzerinde etkilerini incelemişler ve eğitim programları ile bireysel tasarruflar arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Hilgerth vd. (2003) ABD'de bir üniversitede gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin kişisel nakit yönetimi, borçlanma, tasarruf ve yatırım konularındaki bilgi düzeyleri ve davranışları arasındaki anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırma sonuçları katılımcıların borçlanma, tasarruf ve yatırım konularındaki bilgi seviyeleri arttıkça finansal davranış skorlarının da arttığını göstermektedir.

Borden vd. (2008) üniversite öğrencilerinin krediler dersini almadan önceki ve sonrasındaki bilgi seviye-

leri ile bu konudaki davranışlarını sosyodemografik özelliklerini de dikkate alarak analiz etmişlerdir. Sonuçlar bilgi seviyesindeki artışın kredi kartı kullanımı ve finansal risk ile ilgili davranışlarda pozitif değişikliklere neden olduğunu ortaya koymaktadır.

Robb ve Sharpe (2009) üniversite öğrencilerine uyguladıkları anket çalışmasının analizinde kredi kartı borçlanma davranışları ile finansal bilgi düzeyi arasında bekledikleri yönde anlamlı ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre anketten yüksek okuryazarlık düzeyi elde eden öğrencilerin kredi kartı borçlanma davranışları daha dengelidir.

Jorgensen vd. (2007) üniversite öğrencilerinin finansal bilgi düzeyleri, tutum ve davranışları üzerindeki ebeveyn etkilerini incelemişlerdir. Sonuçlar ebeveynlerin finansal tutum ve davranışlar üzerinde etkisi olduğunu ortaya koyarken finansal bilgiye etkisi olmadığını göstermektedir. Sabri vd. (2010) Malezya'daki üniversite öğrencilerinin yaşadıkları finansal sorunlar ve tasarruf davranışları ile finansal okuryazarlıkları üzerine yaptıkları araştırmada yüksek finansal okuryazarlık skoru elde eden öğrencilerin daha az finansal sorunlar yaşadıklarını ve tasarruf konusunda olumlu davranışlar gösterdiklerini belirlemişlerdir.

Sevim vd. 2012 yılında bireylerin finansal okuryazarlıkları ile borçlanma davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir çalışma yayınlamıştır. Veriler anket yöntemi ile Eskişehir'den elde edilmiştir. Çalışmanın sonuçları borçlanma davranışlarının finansal okuryazarlık düzeylerine göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Yöntem

Araştırma Eskişehir, Bursa ve İstanbul'da faaliyet gösteren 5 devlet üniversitesinde öğrenim gören 824 öğrenciyi kapsamaktadır. Örneklemi oluşturan öğrencilerin %54,5'i kız %45,5 erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin %40,4'ü sözel %59,6'sı ise sayısal alanda eğitim almaktadır.

Bu çalışmanın anket uygulamaları öncesinde anket formunda yer alan ifadelerin anlaşılabilirliği pilot uygulama ile test edilmiştir. Yapılan pilot çalışmanın sonuçlarından hareketle ilgili düzenlemelerden sonra anket formuna son şekli verilerek, 2013-2014 öğretim yılı içerisinde 2014 Ocak-Mayıs döneminde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada OECD üyesi ülkeler için hazırlanan finansal okuryazarlık ölçeğinden yararlanılmıştır. OECD'nin "**Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial Literacy**" adlı çalışmasındaki finansal okuryazarlık ölçeği ülke koşulları, finansal ürünler ve hizmetler dikkate alınarak düzenlenip, 21 maddeden oluşan anket formuna dönüştürülmüştür. Ankette finansal ürünlerin bilinirliğine, finansal ürün seçiminde kullanılan bilgi kaynaklarına, bazı parasal ifadelere, temel finansal hesaplamalara ve demografik özelliklere ilişkin maddeler yer almaktadır.

Araştırmaya konu olan bireylerin finansal okuryazarlık seviyesini ortaya koyabilmek için kümeleme analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda çalışmaya katılanlar finansal okuryazarlık seviyeleri itibarıyla üç grupta toplanmıştır. Oluşan kümeler ile cinsiyet ve finansal okuryazarlık durumu arasında ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Bununla birlikte cevaplayıcıların öğrenim gördükleri alana göre finansal ürünleri bilme durumu, finansal ürünün seçim sürecinde kullandıkları bilgi kaynakları incelenmiş ve para ile ilgili çeşitli ifadelerle ilişkin tercihlerinin farklılaşp farklılaşmadığı t testi ile araştırılmıştır. Finansal ürün seçiminde etkili olan kaynakların öğrencilerin öğrenim alanı ile ilişkili olup olmadığı Spearman sıra korelasyon katsayısı hesaplanarak belirlenmiştir.

Bulgular

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesinde ölçekte yer alan finansal hesaplama ve bilgilere ait 10 madde kullanılarak kümeleme analizi yapılmıştır. Üniversite öğrencileri finansal okuryazarlık düzeylerine göre Two Step Cluster kümeleme analizi ile birbirinden ayrılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 1'de verilmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri analiz sonucunda; yüksek, orta ve düşük olmak üzere üç kümede toplanmıştır.

Bu sonuçlar cevaplayıcıların finansal okuryazarlık düzeylerine göre %31,7'sinin yüksek %30,1'inin orta %16'sının ise düşük grupta yer aldığını göstermektedir. %22,2'lik grup ise herhangi bir grupta yer almayan sapan gözlemlerdir.

Finansal okuryazarlık düzeyine göre ilgili değişkenlerin sınıflarının dağılımı aşağıda Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri

Kümelere Dağılımı		N	Yüzdesi
Finansal Okuryazarlık Düzeyi	Yüksek	261	31,7%
	Orta	248	30,1%
	Düşük	132	16,0%
	Aykırı	183	22,2%
Toplam		824	100,0%

Tablo 2. Finansal Okuryazarlık Düzeyine Göre Cinsiyet ve Öğrenci Niteliğinin Dağılımı

Küme	Cinsiyetiniz	Öğrenci Niteliği							
		Kadın		Erkek		Sözel		Sayısal	
		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Küme	Aykırı	101	55,2%	82	44,8%	46	25,1%	137	74,9%
	Düşük	72	54,5%	60	45,5%	30	22,7%	102	77,3%
	Orta	152	61,3%	96	38,7%	110	44,4%	138	55,6%
	Yüksek	124	47,5%	137	52,5%	147	56,3%	114	43,7%

Tablo 2' ye göre finansal okuryazarlık düzeyi düşük olanların %54,5 ini kız öğrenciler %45,5 ini ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Bu durum orta düzeyde %61,3 e %38,7 şeklinde kızlar lehine iken yüksek düzeyde %52,5 e %47,5 erkekler lehine dönmektedir. Öğrenim alanlarına göre öğrenciler sayısal ve sözel olmak üzere iki ayrı grupta ele alındığında ise, sözel

alanında eğitim alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu kümedeki ağırlığının %56,3 e %43,7 daha fazla olduğunu görüyoruz. Cinsiyet ve Öğrencinin öğrenim alanının finansal okuryazarlık düzeyi ile ilişkili olup olmadığını ortaya koyabilmek için Ki-kare analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. Cinsiyet ve Öğrenci Niteliği ile Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Ki-Kare Sonuçları

	Cinsiyet			Pearson χ^2 Test (Kadın ve Erkek)	Öğrenci Niteliği		Pearson χ^2 Test (Sayısal ve Sözel)
	Toplam (N=824) %	Kadın (n=449) %	Erkek (n=375) %		Sözel (n=333) %	Sayısal (n=391) %	
Aykırı	22,2	55,2%	44,8%	9,79*	25,1	74,9	63,912**
Düşük	16	54,5%	45,5%		22,7	77,3	
Orta	30,1	61,3%	38,7%		44,4	55,6	
Yüksek	31	47,5%	52,5%		56,3	43,7	

* $\alpha=0,05$ düzeyinde anlamlı ** $\alpha=0,01$ düzeyinde anlamlı

Bu durumda hem cinsiyet hem de öğrenim alanı ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur. Cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki olma-

sı literatüre paralel bir sonuç (Lusardi, 2008) olarak gözlenmiştir. Sayısal ve sözel bölümlerin öğrencileri için ortaya çıkan farklılık ise aldıkları finans ve ekonomi derslerinin sayısına ve çeşitliliğine bağlanabilir.

Tablo 4. Öğrenci Niteliği İle Finansal Ürün Bilme Durumu Ki-kare Sonuçları

	χ^2	df	P
Emeklilik fonu	17,746	1	0.000**
Yatırım hesabı	22,261	1	0.000**
İpotekli konut kredisi	19,410	1	0.000**
Gayrimenkul ipotekli konut kredisi	1,538	1	0.215
Teminatsız borç	4,455	1	0.035*
Kredi kartı	16,846	1	0.000**
Vadesiz hesap	24,010	1	0.000**
Vadeli hesap	27,654	1	0.000**
Sigorta	24,702	1	0.000**
Hisse senedi	60,959	1	0.000**
Tahvil	182,526	1	0.000**
Hazine bonusu	135,937	1	0.000**
Mobil ödeme hesabı	14,389	1	0.000**

* $\alpha=0,05$ düzeyinde anlamlı ** $\alpha=0,01$ düzeyinde anlamlı

Tablo 4' de yer alan Ki-kare sonuçları ile finansal ürünleri bilme durumunun öğrenci niteliğine göre farklılık gösterip göstermediği ortaya konmaktadır. Çalışmada sadece teminatsız borç ürününde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiş,

buna karşılık diğer ürünlerde anlamlı bir fark olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle öğrenim alanına bağlı olarak öğrencilerin finansal ürünleri bilme durumunun tek bir finansal ürün dışında farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5. Öğrenci Cinsiyeti İle Finansal Ürün Bilme Durumu Ki-kare Sonuçları

	χ^2	df	P
Emeklilik fonu	1,544	1	0.214
Yatırım hesabı	4,860	1	0.027*
İpotekli konut kredisi	1,317	1	0.251
Gayrimenkul ipotekli konut kredisi	4,324	1	0.038*
Teminatsız borç	5,932	1	0.015*
Kredi kartı	0.123	1	0.726
Vadesiz hesap	0.324	1	0.569
Vadeli hesap	0.208	1	0.648
Sigorta	0.064	1	0.801
Hisse senedi	0.300	1	0.584
Tahvil	0.166	1	0.684
Hazine bonusu	0.002	1	0.966
Mobil ödeme hesabı	0.169	1	0.681

* $\alpha=0,05$ düzeyinde anlamlı ** $\alpha=0,01$ düzeyinde anlamlı

Tablo 5’ de yer alan Ki-kare sonuçları ile finansal ürünleri bilme durumunun cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği ortaya konmaktadır. Çalışmada sadece yatırım hesabı, gayrimenkul ipotekli konut kredisi ve teminatsız borç ürününde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüş buna karşılık diğer ürünlerde anlamlı bir fark olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle cinsiyete bağlı olarak öğrencilerin finansal ürünleri bilme durumu 3 finansal ürün dışında farklılık göstermemektedir.

Sayısal ve sözel alanda öğrenim gören öğrencilerin paraya ilişkin bazı ifadelerle yönelik tutumlarının farklı olup olmadığını ortaya koymak amacıyla grup ortalamaları karşılaştırılmış, elde edilen sonuçlar Tablo 6’ da verilmiştir. Finansal okuryazarlık kümeleri ile bu ifadelerle verilen cevapların ortalaması arasında anlamlı bir fark olmadığı gözlenmektedir.

Bu sonuçlar, öğrenim alanlarına göre öğrencilerin ilgili ifadelerden çoğunda farklı düşündüklerini göstermektedir.

Tablo 6. Paraya İlişkin Bazı İfadelerin Öğrenim Alanına Göre Karşılaştırılması

	Alan	n	Ortalama	t Test İstatistiği	P
Bir şeyi satın almadan önce mali gücümün satın almak için yeterli olup olmadığını göz önünde bulundururum.	Sözel	333	4,3976	3,627	0,000**
	Sayısal	491	4,0805		
Bugünü yasama eğilimindeyim yarını önemsemem.	Sözel	333	1,9862	-4,438	0,000**
	Sayısal	491	2,3556		
Para harcamayı uzun dönem için tasarruf etmeye göre daha tatmin edici buluyorum.	Sözel	331	2,7585	-2,091	0,037*
	Sayısal	491	2,9341		
Faturalarımı zamanında öderim	Sözel	333	3,9514	2,638	0,009**
	Sayısal	491	3,7355		
Yatırım yapmak veya tasarruf için kendi paramın bir kısmını riske etmeye hazırım.	Sözel	333	3,1995	-0,373	0,710
	Sayısal	491	3,2291		
Uzun vadeli finansal hedefler belirler ve onlara ulaşmak için çaba gösteririm.	Sözel	333	3,3504	-0,731	0,465
	Sayısal	491	3,4094		
Para harcamak içindir.	Sözel	333	3,3172	0,208	0,835
	Sayısal	491	3,3001		

* $\alpha=0,05$ düzeyinde anlamlı ** $\alpha=0,01$ düzeyinde anlamlı

Tablo 7’ de ise öğrencilerin öğrenim alanlarına göre finansal ürün seçiminde etkilendikleri bilgi kaynaklarının yüzdeleri yer almaktadır. Buna göre finansal ürün seçiminde en çok etkiye sahip bilgi kaynakları her iki grup için de benzerlik göstermektedir. Ben-

zerliğin gerçekten var olup olmadığı Spearman sıra korelasyon katsayısı hesaplanarak ortaya konmuştur. Spearman sıra korelasyon katsayısı iki rassal değişken arasındaki bağımlılığın derecesini gösteren ölçülerden biridir (Gaisser ve Schmid, 2010).

Tablo 7. Finansal Ürünün Seçim Sürecinde Bilgi Kaynaklarının Etki Durumu

		Öğrenci niteliği			
		Sözel (%)	Etki Sırası	Sayısal(%)	Etki Sırası
Banka şubesinden alınan bilgi	Evet	67,9%	1	53,8%	1
	Hayır	32,1%		46,2%	
Finans alanında çalışan arkadaş akraba tavsiyesi	Evet	56,5%	2	46,6%	3
	Hayır	43,5%		53,4%	
Ürünleri sağlayan firmanın satış personelinde elde edilen bilgi	Evet	55,0%	3	42,6%	4
	Hayır	45,0%		57,4%	
İnternette bulunan ürüne özel bilgi	Evet	54,7%	4	52,1%	2
	Hayır	45,3%		47,9%	
Kendi tecrübem	Evet	46,8%	5	40,7%	5
	Hayır	53,2%		59,3%	
İnternette bulunan en iyi satın alma bilgisi	Evet	43,2%	6	39,1%	6
	Hayır	56,8%		60,9%	
Televizyon ve radyo programları	Evet	39,9%	7	29,1%	10
	Hayır	60,1%		70,9%	
Dergide yazan uzman tavsiyesi	Evet	38,1%	8	33,4%	8
	Hayır	61,9%		66,6%	
Finans alanında çalışmayan arkadaş akraba tavsiyesi	Evet	37,2%	9	29,3%	9
	Hayır	62,8%		70,7%	
TV reklamları	Evet	36,0%	10	36,0%	7
	Hayır	64,0%		64,0%	
Gazete ve dergilerin finansal sayılarının en iyi satın alma tabloları	Evet	34,5%	11	26,3%	13
	Hayır	65,5%		73,7%	
Gazete makaleleri	Evet	30,0%	12	24,6%	15
	Hayır	70,0%		75,4%	
Gazete reklamları	Evet	29,4%	13	25,5%	14
	Hayır	70,6%		74,5%	
Bağımsız finansal danışman tavsiyesi	Evet	27,9%	14	26,9%	11
	Hayır	72,1%		73,1%	
İşveren tavsiyesi	Evet	26,1%	15	26,9%	12
	Hayır	73,9%		73,1%	
Diğer reklamlar	Evet	22,5%	16	18,9%	17

Tablo 8. Spearman Sıra Korelasyon Test Sonuçları

			Sözel Sıralama	Sayısal Sıralama
Spearman's rho	Sözelsıralama	Correlation Coefficient	1,000	,929*
		Sig. (2-tailed)	.	,000
		N	17	17
	Sayıalsıralama	Correlation Coefficient	,929*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	.
		N	17	17

* $\alpha=0,01$ düzeyinde anlamlı

Hesaplanan korelasyon katsayısı dizilişlerin birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini, dizilişlerin arasında son derece güçlü bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Bu durumda finansal ürün seçiminde en etkili ilk beş bilgi kaynağı; banka şubesinden alınan bilgi, finans alanında çalışan arkadaş-akraba tavsiyesi, ürünleri sağlayan firmanın satış personelinde elde edilen bilgi, internetten bulunan ürüne özel bilgi ve kişisel tecrübe olarak ortaya çıkmıştır.

Sonuç

Bu çalışmada 2014 yılında toplanan verilerle finansal krizin etkilerinin halen devam etmekte olduğu bir dönemde, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Veri, gelişmekte olan ülkeler grubunda yer alan Türkiye'den toplanmıştır. Türkiye'de son dönemde yaşanan gelişmeler üniversite öğrencilerini finansal kararlar almak ve risk yönetimi için daha da sorumlu hale getirmiştir. Bu nedenle bu grubun finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili olarak yapılan çalışmaların sonuçları önem kazanmıştır. OECD üyesi ülkeler için hazırlanan finansal okuryazarlık ölçeğinin kullanılması ile OECD'ye üyesi ülkeler arasında finansal okuryazarlık seviyelerinin karşılaştırılmasına da olanak sağlanmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'de benzer çalışmaların azlığı sonuçların çekiciliğini arttırmaktadır.

Çalışmada üniversite öğrencilerinin %31,7' sinin YÜKSEK, %30,1' inin ORTA, %16' sının ise DÜŞÜK finansal okuryazarlığa sahip olduğu belirlenmiştir. Literatüre paralel olarak üniversite öğrencilerinin

finansal okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

Üniversite Öğrencilerinin eğitim alanları (sayısal: mühendislik fakültesi ve sözel: iktisadi ve idari bilimler fakültesi) ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında da anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Eğitim alanına bağlı olarak, üniversite öğrencilerinin finansal ürünleri bilme durumunun da farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun öğrencilerin aldıkları finans ve ekonomi derslerinin sayısı ve çeşitliliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Paraya ilişkin ifadelerle üniversite öğrencilerinin eğitim alanına göre katılım düzeyleri ortalamalarının genel olarak farklılık belirlenmiştir.

Finansal ürün seçiminde eğitim alanına göre etkili olan bilgi kaynaklarının sıralamasının birbirine benzer olduğu görülmüştür. Bu sıralamada en etkili beş bilgi kaynağı; banka şubesinden alınan bilgi, finans alanında çalışan arkadaş-akraba tavsiyesi, ürünleri sağlayan firmanın satış personelinde elde edilen bilgi, internetten bulunan ürüne özel bilgi ve kişisel tecrübe olarak ortaya çıkmıştır

Bu alana ilişkin uluslararası karşılaştırmalı çalışmalar araştırmacılar için cazibesini korumaktadır. Bölgesel verilerin karşılaştırması, küresel ölçekte yararlanılabilir deneyimlerin oluşmasına katkı verebilecektir. Finansal Okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve bu konuda etkili faktörlerin tespitine yönelik olarak ortaya konulan bulgular finansal okuryazarlık programlarının tasarlanmasına yardımcı olacaktır.

Kaynakça

- Atkinson, A. and Flore A. M. (2012). "Measuring Financial Literacy – Results of the OECD/ International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study", http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/measuring-financial-literacy_5k9csfs90fr4-en, 17.04.2014
- Bernheim, D. B. (1995). "Do Households Appreciate Their Financial Vulnerabilities? An analysis of Actions, Perceptions, and Public Policy", *Tax Policy and Economic Growth, American Council for Capital Formation*, Washington, DC, 1-30.
- Bernheim, D. B. (1998). "Financial Illiteracy, Education and Retirement Saving", *Living with Defined Contribution Pensions*, 38-68.
- Bernheim, D. B., Garrett, D. M. and Dean M. M. (2001). "Education and Savings: The Long-Term Effects of High School Financial Curriculum Mandates", *Journal of Public Economics*, 80(3), 435-465.
- Bodie Z. (2006). *A Note on Economic Principles and Financial Literacy*, Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief.
- Borden, Lynne M.; Lee, Sun-A; Serido, Joyce and Dawn C. (2008). "Changing College Students' Financial Knowledge, Attitudes, and Behavior through Seminar Participation", *Journal of Family and Economic Issues*, 29(1), pp 23-40
- Capuano, A. and Ian R., (2011). "What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploitation of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics", *The University of Melbourne Financial Literacy Project Research Report*, http://www.masters.law.unimelb.edu.au/files/dmfile/FINANCIAL_LITERACY_PROJECT_RESEARCH_REPORT_MARCH_20111.pdf, 12.04.2014.
- European Commission (2007). "Survey of Financial Literacy Schemes in the EU", http://ec.europa.eu/internal_market/finservicesretail/capability/index_en.htm#maincontentSec2, 11.04.2014.
- Gaïsser, S. and Schmid, F., (2010). "On Testing Equality of Pairwise Rank Correlations in a Multivariate Random Vector", *Journal of Multivariate Analysis*, 101, (10), 2598-2615.
- Hastings, J. S., Madrian, B. C., and William L. S. (2013). "Financial Literacy, Financial Education and Economic Outcomes", *Annual Review of Economics*, 5(1), 347-373.
- Hilgerth, Marianne A., Hogarth, J. M., and Sondra G. B. (2003). "Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior", *Federal Reserve Bulletin*, 89(7), 309-322.
- Hogarth, J. M., (2002). "Financial Literacy and Family and Consumer Sciences", *Journal of Family and Consumer Sciences*, 94(1), 15-28.
- Jorgensen, B. L. (2007). "Financial Literacy of College Students: Parental and Peer Influences", Master's Thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Lusardi A. (2008). Household Saving Behavior: The Role of Financial Literacy, Information, and Financial Education Programs, <http://ssrn.com/abstract=1094102>
- Lusardi, A. (2008). "Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice" *Joint Center for Housing Studies*, Harvard University.
- Lusardi A. (2006). Financial Literacy and Financial Education: Review and Policy Implications, *Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief*
- OECD (2005). Improving Financial Literacy Analysis of Issues and Policies Organisation, OECD, Paris.
- OECD (2009). Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis, OECD Recommendation on Good Practices on Financial Education and Awareness Relating to Credit.

- OECD (2011). Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial Literacy, <http://www.oecd.org/finance/financial-education/49319977.pdf>, 16.10.2013
- Özçam M. (2006). *Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye için Öneriler*, Sermaye Piyasası Araştırma Raporu, Ankara.
- PACFL (2008) (President's Advisory Council on Financial Literacy), Annual Report to the President.
- Reyes, R. L.(2006) "The Psychological Meanings of Money" Yayınlanmamış Doktora Tezi. Alliant International University.
- Robb, C. A. and Deanna L. S. (2009). "Effect of Personal Financial Knowledge on College Students' Credit Card Behavior", *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 25-40.
- Sabri, M. F., Macdonald, M., Masud, J. P., Laily, H., Tahira K. and Othman, M.A. (2010). "Savings Behavior and Financial Problems Among College Students: The Role of Financial Literacy in Malaysia, *Cross-Cultural Communication*, 6(3), pp. 103-110.
- Sevim, N., Temizel, F. ve Sayılır Ö. (2012). The Effects of Financial Literacy on the Borrowing Behaviour of Turkish Financial Consumers, *International Journal of Consumer Studies*, 36(5), pp.573-579.
- Temizel, F. ve Fatih B. (2011). Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), ss.73-86.
- Temizel, F. (2010), *Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- The Economist, 2008.
- Wagland, S.(2006). "Financial Literacy in the Context of Literacy in General" Fifth Australian Society of Heterodox Economists Conference
- Widdowson, D. and Kim H. (2007). "Financial Literacy and Its Role in Promoting a Sound Financial System", *Reserve Bank of New Zealand: Bulletin*, 70(2),37-47.
- Worthington, A. (2006). "Predicting Financial Literacy in Australia", *Financial Services Review*, 15(1), 59-79.
- Vitt, L. A., Anderson, C., Lyter, D. M., Siegenthaler, J. K. and Jeremy W. (2000). "Personal Finance and the Rush to Competence: Financial Literacy Education in the U.S.", <http://www.isfs.org/documents-pdfs/rep-finliteracy.pdf>, 17.04.2014